

דבר העורכת

בגיליון זה של ג'מאעה, גיליון י"ז, מופיעים כמה מאמרים שעניינם דרכי שיח ואופני ייצוג במרחבים גיאוגרפיים מגוונים ובמרחבי זמן שונים. מאמרו של ברק רובינשטיין סוקר את היחס אל המוסלמים בהיסטוריוגרפיה המערבית העוסקת במסעות הצלב. רובינשטיין מראה כיצד השפיעו הביוגרפיה האישית של היסטוריונים, תחום המחקר הראשי שלהם ורוח תקופתם על הדרכים שבהן הבינו ההיסטוריונים את התמורות ההיסטוריות שהתרחשו במאות השתיים-עשרה והשלוש-עשרה, ובכלל זה את ה'התנגשות בין מערב למזרח', ועל הדרכים שבהן הבנו אותן.

המאמר שמערכת ג'מאעה בחרה לתרגם לגיליון זה – פרק מתוך ספרה של מלאני מקאליסטר, *Epic Encounters: Culture, Media, and U.S. Interests in the Middle East* – מאפשר התבוננות מרעננת, לא במרחב המזרח תיכוני עצמו, אלא באופנים שבהם הוא דומיין בשדות שיח שונים בארצות הברית. הפרק מניח כי זירת היחסים הבין-לאומיים וזירת התרבות משפיעות זו על זו, ומנתח את קשרי הגומלין בין התרבות הפופולרית האמריקנית לבין מדיניות החוץ של ארצות הברית בעידן המלחמה הקרה. מקאליסטר בחרה במתודולוגיה יוצאת דופן וניתחה את ייצוגי המזרח התיכון הן באפוסים קולנועיים הוליוודיים והן בטקסטים פוליטיים מובהקים יותר, כמו מסמכי המועצה לביטחון לאומי ונאומי בכירים בממשל האמריקני. היא מציעה להבין את הייצוגים האלה לאור היחסים בין הקבוצות האתניות השונות בתוך ארצות הברית, ולאור תפיסת האמריקנים את יחסי המגדר ואת מהות הנישואים. כפי שמקובל בג'מאעה, הקדמנו למאמר המתורגם דברי מבוא ופרשנות. הקדמתה של לין שלר ממקמת את מקאליסטר ואת ספרה בשיח המחקרי של תחום היחסים הבין-לאומיים, וכן בשיח שהפתח בעקבות אורינטליזם של אדוארד סעיד.

גם מאמרה של לי צ'יפמן, השונה מזה של מקאליסטר מבחינות רבות, מצביע על התועלת הרבה שאפשר להפיק מבחינה של מגוון רחב של מקורות. צ'יפמן מחזירה אותנו למזרח התיכון ומאפשרת לנו להציץ אל החברה הממלוכית, במאמר העוסק בדימויים של הרוקחים ושל מקצוע הרוקחות בחברה זו. דמות הרוקח, כפי שהיא מוצגת בסוגות הספרותיות השונות הנידונות במאמר, הייתה מורכבת ורבת פנים – במילונים הביוגרפיים לא ניכר ספק באשר ליושרם של הרוקחים, לעומת זאת, בסוגות ספרותיות אחרות, כמו פֶּתֶב אל-בֶּדֶע (ספרים בגנות חידושים בהלכה ובנוהג), ספרי חֶסְבָה (ספרי הדרכה למפקח על השווקים) ומחזות הצללים העממיים, מצטיירת דמות שיש להיזהר מתחבולותיה הרבות והמזיקות.

מאמרה של יעל וייס יוצא מתחום ניתוח השיח, אך ממשיך את מאמרה של צ'יפמן בחקר מעמדם של העוסקים במקצועות הרפואה. גישתה של וייס השוואתית: היא בוחנת את מעמדם של רופאים יהודים בחלקים הנוצריים של ספרד אל מול מעמדם של

עמיתיהם היהודים באזוריה המוסלמיים. וייס מניחה כי מעמדם של רופאים, בני קבוצה שזכתה לתיעוד היסטורי רב יחסית, משקף את מעמדו של המיעוט היהודי בכלל, אם כי באופן חלקי בלבד. המאמר מציג את הפער בין ההגבלות הרשמיות שהוטלו לכאורה על הרופאים בני המיעוט הדתי, לבין החופש והמעמד שזכו להם בפועל בשני חלקיו של חצי האי.

רלי שכטר, ברשימתו במדור 'נקודה למחשבה', מציע לנתח את התהליכים ההיסטוריים במזרח התיכון באמצעות תיקוף שונה מן התיקוף המסורתי, זה המתבסס על אירועים פוליטיים. שכטר מתבונן בהתפרקות האימפריה העוסמאנית ובעליית מדינות הלאום במזרח התיכון דרך משקפיים כלכליים, ומזהה תנועת מטוטלת בין תהליכי גלובליזציה לתהליכים הנובעים מההתנגדות לה. רשימתו מזמינה אותנו לחשוב על הדימיון ועל השוני בין שתי תקופות של גלובליזציה שהוא מזהה במזרח התיכון: זו שהתרחשה בסוף התקופה העוסמאנית, וזו שאנו חווים כיום.

בגיליון זה אנו חונכים מדור חדש – דיוקן של איש רוח מזרח תיכוני שהלך לעולמו לאחרונה. במסגרת זו סוקר יאיר חורי את חייו ויצירתו של סרגון בולס, משורר ומתרגם עיראקי גולה שנפטר בשנת 2007. אנו מזמינים אתכם להציע רשימות של אישים שחייהם ופועלם ראויים להגיע לידיעתם של קוראי ג'מאעה. במקום מדורנו 'נדפסו לאחרונה' אנו מפרסמים הפעם סקירה של שדה האמנות הפלסטינית מ-1948 ועד ימינו, ברשימה פרי עטה של טל בן-צבי.

ביקורות הספרים מגוונות גם הפעם. הביקורת הראשונה, מאת יצחק ויסמן, עוסקת בספר שעניינו התרבות הסופית והיא מעין נספח לגיליון הקודם של ג'מאעה שעסק בסופים ובסופיות. אחריה נידונים הקולנוע הפלסטיני בסקירתה של אפרת בן-זאב, התפיסה הרב-תרבותית ברשימתו של אמל ג'מאל וייצוגי ארץ הקודש באנגליה ברשימתו של אמנון רוז-קרקוצקין. ולבסוף – שתי רשימות העוסקות בספריהן של כותבות איראניות גולות, פרי עטן של ליאורה הנדלמן-בעבור ושל אורלי רחימיאן. רשימות אחרונות אלו חותמות את גיליון י"ז ופותחות את גיליון י"ח שיוקדש לאיראן. שלב איסוף המאמרים לגיליון י"ח, שיעסוק כאמור באיראן, טרם הסתיים, ואנו מזמינים אתכם להוסיף ולשלוח אלינו מאמרים בנושא.

בהזדמנות זו אנו רוצים לברך את מועצת המערכת המורחבת והמהודשת של ג'מאעה ולהודות לחוקרים המכבדים אותנו בהצטרפותם אלינו. ברכות גם למוניקה אורלינסקי, מגיחת המערכת, שנפרדה מאתנו, לא לפני שתרמה תרומה רבה לגיליון זה, ולניבה סימון ורועי אמסלם שהצטרפו למערכת בימים אלו.

אני רוצה להודות למערכת ג'מאעה כולה על התגייסותה בחודשים שבהם נעדרתי מן המערכת, ובמיוחד לדניאלה טלמון-הלר ולליאור שטרנפלד שמילאו יחד את מקומי. גיליון זה הוא פרי של עבודת עריכה משותפת.

אדוה כהן-זמיר